

Coğrafya Eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi örneği)

Mete Alım*

Özet

Bu çalışmanın amacı, Coğrafya Eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası ve Türk Cumhuriyetleri ile ilgili genel bilgi düzeyleri ve algılarını belirlemektir. Araştırmanın örnekleme, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrenciler arasından seçilmiştir. Örneklem grubunun Türk Dünyası ve Türk Cumhuriyetleri ile ilgili bilgi düzeylerini ortaya koymak üzere, açık uçlu sorulardan oluşan bir ölçek kullanılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, Coğrafya Eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası ve Türk Cumhuriyetleri ile ilgili bilgileri yeterli düzeydedir. Öğrenciler Türk Dünyası'nın lideri olarak Türkiye'yi işaret ederken, Türk Dünyası'nın en önemli sorunu olarak da, Türk Cumhuriyetleri arasındaki ilişkilerin yetersizliğine vurgu yapmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası; Türk Cumhuriyetleri; coğrafya; eğitim; algı; öğrenci

* Yrd.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, 25240 Erzurum. metelim@atauni.edu.tr

Geography Teaching students' perceptions on Turkish World (An example of Atatürk University)

Mete Alm

Abstract

This study aims the determining the level of understanding and general knowledge and perceptions of Geography Teaching students on Turkish World and Turkish republics. The examples of the study were obtained from students of Atatürk University Faculty of Education, Department of Geography Teaching. A scale consisted of open ended questions in order to determine the level of knowledge and perceptions of the sample group on Turkish World and Turkish republics.

According to findings, students with information about the Turkish World and Turkish republics are sufficient level. Students have pointed that Turkey can be considered as the leader of the Turkish World. They have stressed that the most important problem of the Turkish World inadequate relationships.

Keywords: Turkish World; Turkish Republics; geography; education; perception; student

Giriş

Türkler 11. yüzyılın sonlarında daha çok Asya'da etkili olmaya başlamış, 12. yüzyıldan itibaren Selçuklular ve Osmanlılar ile önce Anadolu'ya ve sonra da Avrupa'ya geçmişlerdir. 14. ve 15. yüzyıllarda Osmanlı Devleti Batı Türklüğünün Timur İmparatorluğu da Doğu Türklüğünün belirleyicileri ve sembolleri olmuşlardır. 17. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın giderek artan baskısı, 18. ve 19. yüzyıllar boyunca farklı millîyetleri ve dinleri bünyesinde barındıran Osmanlı Devleti'nin parçalanması ile sonuçlanmıştır. Daha sonraki süreçte sadece Anadolu'daki Türkler bağımsız bir ülke kurmuşlardır. Diğer Türk toplulukları ise Rusya, Çin, İran, Irak gibi ülkeler içerisinde kalmış, 1990'lı yılların başında da Doğu Türklüğü, bölgede değişen dengeler ve S.S.C.B.'nin dağılmasıyla bağımsız ülkeler haline gelmiştir (Andican, 1996:125-127).

Bugün dünyada sekiz bağımsız Türk Cumhuriyeti vardır ¹. Özerk cumhuriyet, bölge ve toplulukların sayısı ise oldukça fazladır. Bu yüzden de Türk Dünyası'nın sınırları konusunda çeşitli görüşler vardır. *Türk Dünyası* ifadesinin kesin çizgilerle tanımlanamadığı söylenebilir. Ancak, bugün bir *Türk Dünyası* gerçeği kabul görmektedir. "Türk Alemi" bilincini belgeleyen destanlar, tarihi kaynaklar ve gerçekler ortadadır (Özdağ, 2001:196).

Sovyetler Birliği'nin dağılması, Varşova Paketi'nin ortadan kalkması, Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan gibi beş yeni bağımsız Türk Cumhuriyetinin ortaya çıkmasından sonra siyasî gündemimiz ve dünya algımıza yeni bir kavram olarak "Türk Dünyası" ifadesi yerleşmiştir. Bağımsız Türk Cumhuriyetleri ile Rusya Federasyonu içinde bulunan özerk cumhuriyetler ve diğer toplulukları "toparlayıcı bir tanım olarak Türk Dünyası" ibaresi yaygın şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Gürsoy-Naskali, 2007:13,14). Bununla birlikte, Türk Dünyası neresidir? Türk Dünyası'nın sınırları "Türk diline göre mi, Türk soyuna göre mi? veya başka bir kritere göre mi çizilmelidir?" gibi sorular tartışılmaktadır.

Dönmez (1987:1), Türklerin ana hatları ile batıda Balkanlardan, doğuda Büyük Okyanus'a, kuzeyde Kuzey Buz Denizi'nden güneyde Tibet Platosu'na kadar olan sahada yaşadıklarını ve özellikle iki yerde (Türkiye ve Türkistan) büyük ve yeknesak topluluklar teşkil ettiklerini belirtmektedir.

¹Nüfus yapısından dolayı Tacikistan'ın bazı kaynaklarda Türk Cumhuriyetleri arasında sayılmadığı bilinmektedir. Bu çalışmada Tacikistan, bağımsız Türk Cumhuriyetlerinden biri olarak değerlendirilmiştir.

Alım, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Özey (1999:2)'e göre Türk Dünyası, yaklaşık 20° ve 90° doğu boylamları ile 35° ve 55° kuzey enlemleri arasında yer alır. Kuzeyden Rusya Federasyonu, doğudan Çin, güneyden Pakistan, Afganistan ve İran, güneybatıdan Arap ülkeleri, batıdan ise Avrupa ülkeleri ile sınırlandırılır. Bağımsız Devletler Topluluğu içindeki altı Türk Cumhuriyeti'nin (Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan) toplam yüzölçümü 4,1 milyon km²'yi bulmaktadır. Rusya Federasyonu'ndaki özerk cumhuriyetlerin yüzölçümü ise 3,8 milyon km² kadardır. Bunlara Türkiye ve Doğu Türkistan'ın da ilave edilmesiyle, Türk Dünyası'nın toplam alanı 10,5 milyon km²'ye ulaşır. Bu, Avrupa kıtasının alanından biraz daha fazladır. Türk Dünyası'nın toplam nüfusu ise yaklaşık 300 milyon olarak ifade edilmektedir (Özey, 2007:2,22).

Andican (1996:128)' a göre Türk Dünyası üç ana gruba ayrılabilir:

1. Balkanlar, Kıbrıs, Kerkük gibi eski Osmanlı toprakları olan bölgelerde yaşayan Türkler ve bunların merkezindeki Türkiye Cumhuriyeti.
2. Sovyetler Birliği bünyesinde bulunan Türkler. Bunlar da iki gruba ayrılabilir:
  - a) Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan gibi Türk Cumhuriyetleri.
  - b) Rusya Federasyonu bünyesinde yer alan otonom, muhtar bölgeler ve Kırım.
3. Çin işgali altında kalan Doğu Türkistan, İran ve Afganistan sınırları içinde yaşayan Türkler.

Türk Dünyası tanımlarında bağımsızlık kriteri de öne çıkarılabilmektedir. İlhan (1993:154)'a göre Türklerin yaşadığı her yeri Türk Dünyası'nın bir parçası saymak bir bakış açısidir. Ancak, konu siyasi açıdan ele alındığında ve jeopolitik değerlendirme yapılabilmesi için, bugün Türklerin gerekli yoğunlukta bulunduğu bölgeler esas alınmalıdır. Hatta sadece bağımsız olan ve siyasi birlik oluşturabilmiş Türk topluluklarının buldukları sahalara dikkate alınabilir.

Gürsoy-Naskali (2007:16)'ye göre, *Türk Dünyası* kavramı dil ve soyun yanı sıra toprakla birlikte kökleri tarihe uzanan bir kültürle ilgilidir. Bunun da ötesinde-açılımları farklılık gösterse bile-siyasi egemenlikle ilgilidir. Bu durumda, siyasi bağımsızlığı olan ve kendi yönetimi üzerinde söz sahibi olan yedi Türk Cumhuriyeti –en tartışılmaz biçimde- Türk Dünyası'dır. Buna kısmen idari bağımsızlıkları olan Rusya Federasyonu ve Çin'deki özerk cumhuriyetler ve bölgeler de dahil edebilir, ya da bunlar ayrı bir kategoride değerlendirilebilir.

Alım, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Özdağ (2001:200)'a göre günümüzde "Türk Aleminin", Türk dil ve kültür coğrafyasının temel kitlesini, Türklüğün egemen çoğunluk konumunu koruduğu bölgeyi, Trakya ve Anadolu ile jeopolitisyenlerin "Kâlgâh" adını verdiği Türk ve Dünya tarihine eksen olan Avrasya bloğunun geniş merkez alanı oluşturmaktadır.

Büyük oranda Ön Asya ve Orta Asya'da bulunan (Ardel, 2001:9) Türk Dünyası'nın önemli sorunları da mevcuttur. Türk Dünyası'nın coğrafi bütünlükten yoksun olma özelliği en önemli dezavantajıdır (İlhan, 1993:177; Güner, 1996:79). Türk Dünyası'nda yaratılacak ortak kültürün güçlendirilmesi, coğrafyadan kaynaklanan zayıflıklara karşı en güvenli tedbir değerindedir. Gerçekleştirilebilecek ortak kültür değerleri Türkiye, Azerbaycan ve Türkistan dışındaki Türk Dünyası unsurları üzerinde de birleştirici olabilir (İlhan, 1993:179).

Türk Cumhuriyetlerinin tam bağımsızlıklarının en kesin yolu ise güç birliği yapmalarından geçmektedir. Orta Asya'da hakimiyet kurmak isteyen ülkeler ve şirketlerle reel politığın kurallarına uygun olarak pazarlık ve rekabet edebilmeleri, birlikte hareket etmelerine bağlıdır (Türkkan, 2006:77).

Burada Türk gençliğine önemli görevler düşmektedir. Türk tarihi üzerine, barış, sevgi, kardeşlik ve beraberlik kokan Türk Dünyası Coğrafyası'nı inşa etmek, Türk Dünyası gençliğinin en büyük gayesi olmalıdır (Özey,1999:330). Bu bağlamda, araştırmamızda Coğrafya Eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası ve Türk Cumhuriyetleri algıları ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmanın, öğrencilerin Türk Dünyası ve Türk Cumhuriyetleri ile ilgili genel bilgi düzeylerini ve algılarını ortaya koyması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Coğrafya Eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası ve Türk Cumhuriyetleri algılarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, durum tespitine dayanan betimsel yöntem kullanılmıştır.

Araştırmanın evreni, merkezi sınavla (ÖSS) Türkiye'nin birçok ilinden seçilerek gelen ve 2008-2009 öğretim yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 217 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin tamamı örnekleme dahil edilmekle birlikte, 62'si kadın 138'i erkek toplam 200 öğrenciye ulaşılabilmektedir. Öğrencilerin cinsiyetleri ve öğrenim gördükleri sınıflara göre dağılımları ise Tablo 1'de verilmiştir.

Alım, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ve öğrenim gördükleri sınıflara göre durumu

Sınıf	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		f	%
	f	%	f	%		
1. sınıf	12	33,3	24	66,4	36	100,0
2. sınıf	7	22,5	24	77,5	31	100,0
3. sınıf	10	31,2	22	68,8	32	100,0
4. sınıf	10	31,2	22	68,8	32	100,0
5. sınıf	12	36,3	21	63,7	33	100,0
Tezsiz Yüksek Lisans	11	30,5	25	69,5	36	100,0
Toplam	<i>62</i>	<i>31,0</i>	<i>138</i>	<i>69,0</i>	<i>200</i>	<i>100,0</i>

Araştırmaya veri toplamak üzere, uzman görüşleri de alınarak geliştirilen ve 12 açık uçlu sorudan oluşan bir ölçek kullanılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilmiş ve tablolaştırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Daha önce de belirtildiği gibi, günümüzde Türk devletlerinin sekizi tam bağımsız kabul edilmektedir. Bunlar, Türkiye Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Kırgızistan'dır.

Tablo 2. Araştırmaya katılan öğrencilerin günümüzdeki bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin sayısı ile ilgili cevaplarının öğrenim gördükleri sınıflara göre durumu

Sınıf	Bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin sayısı											
	1-5 arası		6		7		8		9		10 ve üzeri	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. sınıf	-	-	3	8,4	6	16,6	16	44,4	3	8,4	8	22,2
2. sınıf	-	-	-	-	11	35,4	20	64,6	-	-	-	-
3. sınıf	-	-	-	-	6	18,8	21	65,6	2	6,3	3	9,3
4. sınıf	-	-	-	-	10	31,2	21	65,6	-	-	1	3,2
5. sınıf	-	-	-	-	7	21,2	24	72,8	2	6,0	-	-
Tezsiz Yüksek Lisans	-	-	-	-	3	8,3	27	75,0	6	16,7	-	-
Toplam	-	-	3	1,5	45	22,5	127	63,5	13	6,5	12	6,0

Örnekleme oluşturan Coğrafya Eğitimi öğrencilerinden dünyada kaç bağımsız Türk Devleti olduğunu belirtmeleri ve bunları yazmaları istenmiştir. Öğrencilerin büyük oranda (%63,5) sekiz bağımsız Türk Devletini belirttikleri görülmektedir (Tablo 2). Bu soruda sınıflara göre öğrenci başarılarına bakıldığında, üst sınıflara doğru başarının arttığı dikkat çeker. Birinci sınıf öğrencilerindeki başarı oranının düşüklüğü ise büyük oranda henüz ülkeler coğrafyası derslerini okumamaları ile açıklanabilir. Öğrencilerin bazıları ise, 6, 7, 9 ile 10 ve üzeri cevaplarını vermişlerdir. Sekizden fazla bağımsız Türk Devleti yazanların büyük oranda

Alm, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Moğolistan (10 öğrenci), Bulgaristan, Türkistan, Kosova, Bosna-Hersek ve Nahcivan Özerk Cumhuriyeti'ni de bağımsız Türk Devletleri olarak saydıkları görülmüştür. Sekizden az bağımsız Türk Devleti olduğunu yazanların ise genellikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (18 öğrenci) ile Tacikistan'ı (14 öğrenci) belirtmedikleri dikkat çekmiştir. Bunda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin uluslar arası platformda tanınmaması ile Tacikistan'ın bazı kaynaklarda Türk Cumhuriyetleri arasında sayılmamasının etkisi olmuştur.

Öğrencilere alan bakımından en büyük Türk Cumhuriyeti sorulmuştur. Bilindiği gibi kapladığı alan olarak Türk Cumhuriyetlerinin en büyüğü Kazakistan'dır (2,7 milyon km²). Aynı zamanda dünyanın dokuzuncu büyük ülkesidir (Atalay, 2001:183). Örnekleme oluşturan öğrencilerin büyük kısmı (% 86,5) soruyu doğru cevaplamıştır. Cinsiyete göre bakıldığında, erkek öğrencilerin % 89,1'i, kadın öğrencilerin ise % 80,6'sının Kazakistan ülkesi olduğunu belirttikleri görülmüştür. Öğrencilerin az bir kısmı ise alan bakımından en büyük Türk Cumhuriyeti olarak Türkiye'yi belirtmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Araştırmaya katılan öğrencilerin alan bakımından en büyük bağımsız Türk cumhuriyeti ile ilgili cevaplarının öğrenim gördükleri sınıflara ve cinsiyete göre durumu

Sınıf	Alan bakımından en büyük bağımsız Türk Cumhuriyeti											
	Kazakistan				Türkiye				Cevapsız			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. sınıf	9	25,0	21	58,4	2	5,6	2	5,6	1	2,7	1	2,7
2. sınıf	5	16,1	17	54,8	1	3,3	5	16,1	1	3,3	2	6,4
3. sınıf	7	22,0	20	62,5	2	6,2	-	-	1	3,1	2	6,2
4. sınıf	10	31,3	20	62,5	-	-	-	-	-	-	2	6,2
5. sınıf	10	30,3	21	63,7	2	6,0	-	-	-	-	-	-
Tezsiz Yüksek Lisans	9	25,0	24	66,6	2	5,6	1	2,8	-	-	-	-
Toplam	50	25,0	123	61,5	9	4,5	8	4,0	3	1,5	7	3,5

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan sorulardan biri "Nüfus bakımından en büyük bağımsız Türk Cumhuriyeti hangisidir?" sorusudur. Öğrencilerin % 87,5'nin (52 kız, 123 erkek) "Türkiye" doğru cevabını verdikleri görülmektedir. Bazı öğrenciler Kazakistan ve Türkmenistan cevabını verirken, toplam 10 öğrenci soruyu cevaplandırmamıştır (Tablo 4).

Alın, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Tablo 4. Araştırmaya katılan öğrencilerin nüfus bakımından en büyük bağımsız Türk cumhuriyeti ile ilgili cevaplarının öğrenim gördükleri sınıflara ve cinsiyete göre durumu

Sınıf	Nüfus bakımından en büyük bağımsız Türk Cumhuriyeti															
	Türkiye				Kazakistan				Türkmenistan				Cevapsız			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	Erkek		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1. sınıf	7	19,5	16	44,4	1	2,7	5	13,9	1	2,7	1	2,7	3	8,4	2	5,7
2. sınıf	6	19,3	21	67,7	1	3,3	2	6,4	-	-	1	3,3	-	-	-	-
3. sınıf	7	22,0	20	62,5	2	6,2	1	3,1	-	-	-	-	1	3,1	1	3,1
4. sınıf	10	31,3	20	62,5	-	-	1	3,1	-	-	-	-	-	-	1	3,1
5. sınıf	12	36,3	21	63,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tezsiz Yüksek Lisans	10	27,7	25	69,5	1	2,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	52	26,0	123	61,5	5	2,5	9	4,5	1	0,5	2	1,0	4	2,0	4	2,0

Türk cumhuriyetleri arasında coğrafi açıdan bir bütünlük mevcut değildir. Örneklemi oluşturan Coğrafya Eğitimi öğrencilerine Türkiye ile sınır komşuluğu olan Türk Cumhuriyeti olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin % 60'dan fazlasının Nahcivan'ı düşünerek Azerbaycan ile komşu olduğunu belirttikleri anlaşılmıştır. Öğrencilerin % 23 kadarı Azerbaycan'a ek olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'ni de belirtmiştir. Öğrencilerin 24'ü Türkiye'nin sadece Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile komşu olduğunu belirtirken, 8 öğrenci ise hiçbiri ile komşu olmadığını vurgulamıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Araştırmaya katılan öğrencilerin Türkiye ile sınır komşuluğu olan Türk Cumhuriyetleri ile ilgili cevaplarının öğrenim gördükleri sınıflara göre durumu

Ülke	Sınıf												Toplam	
	1.Sınıf		2.Sınıf		3.Sınıf		4.Sınıf		5.Sınıf		Tezsiz Yüksek Lisans			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Azerbaycan	28	77,8	14	45,2	9	28,1	26	81,3	21	63,7	23	63,9	121	60,5
KKTC	1	2,8	-	-	22	68,8	1	3,1	-	-	-	-	24	12,0
Azerbaycan-KKTC	6	16,6	14	45,2	-	-	5	15,6	11	33,3	11	30,6	47	23,5
Hiçbiri	1	2,8	3	9,6	1	3,1	-	-	1	3,0	2	5,5	8	4,0

Tablo 6'da da görüldüğü gibi öğrencilerin tamamına yakını (%99) Türk Dünyası'nın lideri veya lideri olabilecek ülke olarak Türkiye Cumhuriyeti'ni ifade etmişlerdir. Kadın öğrencilerin tamamı lider veya lider olabilecek ülke olarak Türkiye'yi görürlerken, erkek öğrencilerden sadece ikisi ise bu durumdaki ülke olarak Azerbaycan'ı işaret etmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya katılan öğrencilerin Türk Dünyası'nın lideri veya lideri olabilecek ülke ile ilgili cevaplarının cinsiyete göre durumu

Ülke	Cinsiyet				Toplam	
	Kız		Erkek			
	f	%	f	%	f	%
Türkiye	62	100	136	98,6	198	99,0
Azerbaycan	-	-	2	1,4	2	1,0
Toplam	62	100,0	138	100,0	200	100,0

Alım, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılan Coğrafya Eğitimi öğrencileri ilişkiler açısından Türkiye'ye en yakın Türk Cumhuriyeti olarak Azerbaycan'ı düşünmektedirler. Kadın öğrencilerin %70 ve erkek öğrencilerin %85'ten fazlasının bu görüşü paylaştığı dikkati çekmiştir. Bu ülkeyi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin izlediği saptanmıştır (Tablo 7).

Tablo 7. Araştırmaya katılan öğrencilerin ilişkiler açısından Türkiye'ye en yakın Türk Cumhuriyeti ile ilgili cevaplarının cinsiyete göre durumu

Ülke	Cinsiyet				Toplam	
	Kız		Erkek		f	%
	f	%	f	%		
Azerbaycan	45	72,6	118	85,6	163	81,5
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	16	25,8	19	13,7	35	17,5
Türkmenistan	1	1,6	1	0,7	2	1,0
Toplam	62	100,0	138	100,0	200	100,0

Coğrafya eğitimi öğrencilerinin önemli bir kısmının (%71,5) Türk Cumhuriyetleri arasındaki ilişkileri yeterli düzeyde görmediği dikkat çekicidir. Öğrencilerden sadece biri (Öğrenci-144) ilişkileri yeterli, 56 öğrenci kısmen yeterli olarak nitelendirmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Araştırmaya katılan öğrencilerin Türk Cumhuriyetlerinin birbirleri ile ilişkileri hakkındaki cevaplarının durumu

Türk Cumhuriyetlerinin birbirleri ile ilişkileri yeterli midir?	f	%
Evet. Yeterli düzeydedir	1	0,5
Hayır. Yeterli düzeyde değildir	143	71,5
Kısmen. Yeterli düzeydedir	56	28,0
Toplam	200	100

Coğrafya eğitimi öğrencilerinden Türk Cumhuriyetlerinin birbirleri ile ilişkileri açısından gözlemledikleri sorunlar ve engellerin neler olduğunu yazmaları da istenmiştir. Bu soruya 20 öğrenci cevap vermemiştir. Öğrencilerin önemli bir kısmının (65 öğrenci) en önemli sorun olarak “Türk Dünyası’nda birlik, beraberlik ve işbirliğinin yeterli düzeyde olmamasını” ifade ettikleri saptanmıştır. Öğrenciler (35 öğrenci) ikinci sorun veya engel olarak da “Türk Dünyası’nın fiziki bir bütünlük oluşturmamasını” belirtmişlerdir. Öğrencilerin (10 öğrenci), “Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınır kapılarını açma düşüncesi” gibi güncel bazı sorunları da dile getirdikleri görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilere “Türk Dünyası ifadesinden ne anlıyorsunuz” sorusu da yöneltilmiştir. Bulgulara göre, öğrenciler “Türk Dünyası” ifadesinden farklı şeyler algılamaktadırlar. Öğrencilerin sekizinin görüş belirtmediği soruda, ırk, dil, kültür, mekân ve bağımsızlık kriterlerinin öne çıkarıldığı söylenebilir. Elde edilen bulgular aşağıda sıralanmaya çalışılmıştır:

Alım, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Öğrencilerin bazılarının Türk kimliğine vurgu yaptıkları görülmektedir;

-Türk soyundan gelenlerin kurduğu devletlerdir (Örneğin: Öğrenci 19, 95, 115, 146).

Öğrencilerin bazılarının Türkçenin yoğun olarak konuşulduğu ve Türk kültürünün yaşandığı yerleri ifade ettikleri görülmektedir;

-Türkçenin konuşulduğu ve aynı duyguların paylaşıldığı alanlar Türk Dünyası'dır (Örneğin: Öğrenci 1, 10, 96, 159, 181, 197).

-Türkçenin konuşulduğu, Türk kültürünün ve geleneklerinin yaşandığı her yer Türk Dünyası'dır (Örneğin: Öğrenci 18, 90, 137, 145, 168, 138).

Bazı öğrencilerin bağımsız Türk devletlerini Türk Dünyası'nın bir parçası olarak gördükleri dikkat çekmektedir;

-Türk Dünyası'ndan Türklerin kurduğu ve yaşadığı devletleri anlıyorum (Örneğin: Öğrenci 2, 19, 131, 166, 185, 186).

-Türk devletlerinin oluşturduğu bir devletler topluluğunu anlıyorum (Örneğin: Öğrenci 36).

Türkiye Cumhuriyeti ve diğer bağımsız Türk Devletleri'ni anlıyorum (Örneğin: Öğrenci 42, 43, 48, 97, 108, 117, 144, 186).

Öğrencilerin önemli bir kısmının ise Türk Dünyası'nu bir mekân olarak algıladıkları (öğrencilerin coğrafya eğitimi almakta olmalarının bunda etkili olduğu düşünülmektedir) görülmektedir;

-Dünyada Türklerin yaşadığı ve çoğunlukta olduğu alan ve coğrafyalar (Örneğin: Öğrenci 3, 59, 78, 120, 134).

-Türk Dünyası, Türklerin yaşadığı yer anlamına gelmektedir (Örneğin: Öğrenci 65).

-Türk Dünyası, Adriyatik Denizi'nden Çin'e kadar olan sahada yaşayan ve Türkçenin konuşulduğu sahadır (Örneğin: Öğrenci 168).

-Türk Dünyası Kafkaslar ve Orta Asya'daki Türk Cumhuriyet'leri, Rusya ve Çin'deki Türk toplulukları ile dünyanın her yerindeki Türklerden oluşur (Örneğin: Öğrenci 14, 15).

-Türk Dünyası Uzak Doğudan Balkanlara, Urallardan Anadolu'ya ve Orta Asya güneyine kadar uzanır (Örneğin: Öğrenci 30).

-Türk milletinin dünya üzerinde dağıldığı ve devlet kurduğu bölgeleri ifade eder (Örneğin: Öğrenci 25).

-Türk Dünyası, Kafkaslar, Orta Asya ve Türkiye'den oluşur (Örneğin: Öğrenci 32, 71, 121).

Alım, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

-Türk milletinin sadece şu anda yaşadığı ve hakim olduğu toprakları değil, eskiden yüzyıllarca hakim olunan topraklar da Türk Dünyası'nın bir parçasıdır (Örneğin: Öğrenci 66, 101).

Öğrencilere yöneltilen “Size göre Türk Dünyası neresidir?” sorusu ile ilgili bulguların da burada değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Öğrenci cevaplarının büyük oranda yukarıda söz edilen mekân algılarıyla benzer olduğu söylenebilir. Öğrencilerin bazıları bu sınırları tam olarak belirtmenin çok zor olacağına dikkat çekerek, özellikle Orta Asya, Kafkaslar ve Anadolu'ya vurgu yaptıkları görülmüştür. Örnekleme oluşturan 15 öğrenci ise görüş belirtmemiştir. Bazı öğrenci cevapları şöyledir:

-Çin'in batısından Balkanlara kadar olan sahayı kapsar (Örneğin: Öğrenci 125, 185).

-Türkiye, Kıbrıs, Kafkaslar, Azerbaycan, İran, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve Doğu Türkistan'ı içine alan saha Türk Dünyası'dır (Örneğin: Öğrenci 4, 47, 93, 117, 183, 196).

-Orta Asya'dan Avrupa'ya kadar çok geniş bir alanı kapsar (Örneğin: Öğrenci 26, 55, 73, 77).

Sonuçlar

Türklerin dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşamaları, Türk Dünyası'nın sınırlarını kesin olarak çizmeyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca sınırların hangi kriterlere (Türk soyu, Türkçe, Türk Kültürü, bağımsızlık vb.) göre belirlenmesi gerektiği konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak, tartışılmayan bir konu var ki o da günümüzdeki “Türk Dünyası” gerçeğidir.

Coğrafya Eğitimi öğrencileri Türk Dünyası'nın anlamı ve sınırları konusunda çeşitli görüşler belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler Türk soyunu, bazıları Türkçeyi ve Türk kültürünü öne çıkarırken, bazılarının Türk Dünyası'nın bağımsız Türk Cumhuriyetlerinden oluştuğunu belirtmeleri dikkat çekmiştir. Elde edilen bulguların daha önce söz edilen araştırma sonuçları ile de paralel olduğu belirtilmelidir. Öğrencilerin Türk Dünyası algılarında dil, kültür ve bağımsızlık kavramları öne çıkmaktadır.

Elde edilen bulgulara göre, Coğrafya Eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası ve Türk Cumhuriyetleri ile ilgili genel bilgi düzeylerinin iyi olduğu söylenebilir. Öğrencilerin önemli bir kısmı, Türk Cumhuriyetlerinin sayısı, adları, en büyük alana sahip olanı, en büyük nüfusa sahip olanı gibi sorulara doğru cevaplar vermişlerdir. Bunda örneklem grubunun Coğrafya

Alım, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Eğitimi öğrencilerinden oluşturulmasının etkili olduğu düşünülebilir. Bunun için coğrafya eğitimi almayan üniversite öğrencilerine yönelik benzer çalışmalar yapılarak, sonuçları karşılaştırılabilir.

Öğrenciler Türk Dünyası'nın lideri veya lideri olabilecek ülke olarak Türkiye'yi belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrenciler, Azerbaycan'ın ilişkiler açısından Türkiye'ye en yakın ülke olduğunu belirtmişlerdir. Bunda dil benzerliği ve coğrafi yakınlık yanında, enerji başta olmak üzere çeşitli alanlarda yapılan işbirliğinin etkili olduğu söylenebilir. Öğrencilerin, Türk Dünyası'nı oluşturan ülkelerin birbirleriyle olan ilişkilerini yetersiz bulmaları ise anlamlıdır. Sadece bir öğrencinin ilişkileri *yeterli* olarak nitelemesi üzerinde düşünülmesi gereken bir bulgudur.

Öğrenciler Türk Dünyası'nın birbirleri ile ilişkileri açısından gözlemledikleri en önemli sorunlar olarak sırasıyla, “Türk Dünyası'nda birlik, beraberlik ve işbirliğinin yeterli düzeyde olmaması” ve “Türk Dünyası'nın coğrafi bir bütünlük oluşturmaması”nı ifade etmişlerdir. Bunların, araştırmacıların da üzerinde durduğu temel sorunlar olduğu söylenebilir. Türk Dünyası'nın en önemli sorunu olan ilişkilerin yetersizliği konusunda, ilgililerin girişimlerde bulunmaları beklenmektedir. Ayrıca, bazı öğrencilerin Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınır kapılarının açılmasına yönelik tartışmaların Azerbaycan ile ilişkilere zarar verdiğine yönelik yorumları, öğrencilerin Türk Dünyası'nın güncel sorunlarına kayıtsız kalmadıklarını vurgulamaları açısından önemlidir.

Kaynakça

- Andican, A. A. (1996). *Değişim sürecinde Türk Dünyası*. Emre Yayınları, İstanbul.
- Ardel, A. (2001). *Türk ülkelerinin tabii coğrafyası*. Türk Dünyası El Kitabı. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Yayın No:163, 1, A32, Ankara.
- Atalay, İ. (2001). *Kıtalar ve ülkeler coğrafyası*. Meta Basımevi, İzmir.
- Dönmez, Y. (1987). *Türk Dünyası'nın beşeri ve iktisadi coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:1878, İstanbul.
- Güner, İ. (1996). “Türkiye'nin Jeopolitik Konumu ile İlgili Bir Değerlendirme”. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı:1, 69-79.
- Gürsoy-Naskali, E. (2007). *Türk Dünyası'nın tanımı* (Editör. Necdet Öztürk- Ali Satan). IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Alm, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk Dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

İlhan, S. (1993). *Türkiye ve Türk Dünyası'nın jeopolitiği*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, VIII (A-1), Ankara.

Türkkan, R.O. (2006). *Uyuyan dev Türk Dünyası*. Pozitif Yayınları, İstanbul.

Özdağ, M. (2001). *Türkiye ve Türk Dünyası jeopolitiği üzerine*. Avrasya-Bir vakfı, Asam Yayınları No:22, Ankara.

Özey, R. (1999). *Dünya platformunda Türk Dünyası*. Aktif Yayınevi, İstanbul.

Özey, R. (2007). *Türk Dünyası'nın jeopolitik konumundan kaynaklanan sorunlar ve çözüm önerileri* (Editör. Necdet Öztürk- Ali Satan). IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Sayfa:17-58), İstanbul.